

19 اگست 2015

داکتر سید عبدالله کاظم

شاه امان الله غازی و تشکیل اولین حزب سیاسی رسمی در افغانستان (به مناسبت نود و ششمین سالگرد استرداد استقلال کشور)

شاه امان الله پس از برگشت از سفر اروپا از یکطرف با روحیه تمدن غربی و مفکوره تشکیل احزاب بیشتر آشنا شد و اما از طرف دیگر متوجه شد که در داخل کشور گروپ حامی او که از اول سلطنت خود را بنام "وفاداران و فدائیان استقلال" و بعداً "جوانان افغان" مسما ساخته بودند طی سالهای اخیر تدریجاً به چند گروپ تبدیل شده و هریک برای اهداف خاص خود فعالیت داشتند. جناح لیبرال "جوانان افغان" به این نظر بودند که زعامت شاه امان الله با وجود پیشرفتهای و ترقیاتی و خیرخواهی ها بازهم خصوصیت مطلقه دارد، زیرا هر سه قوای دولت اعم از اجرائیه، قضائیه و مقننه تحت کنترل شاه میباشد. به نظر آنها آنچه رژیم امانی را از رژیم های سابق متمایز می ساخت، ایجاد قوانین مفصل اداری و شیوه جدید قضائی بود، نه محدودیت قدرت حاکم. لذا هنگامیکه قانون انتخابات شورای ملی آنوقت درحال تدوین بود، روشنفکران لیبرال به ایجاد یک هسته سیاسی درجهت مخالف با پالیسی های دولت اقدام نمودند. در اینحال آنها به دو جناح منشعب شدند: جناح معتدل مشروطه خواهان تحت رهبری میرسیدقاسم خان (سر محرر قبلی امان افغان) و عبدالهادی داوی از همکاران نزدیک محمود طرزی که گروپ کوچک آنها مسمی به "انجمن مشروطه خواهان" معمولاً در محلی بنام "کافه ولی" (هوتل کابل سابقه و هتل سیرینای موجود) تبادل افکار میکردند. گروه دومی را جناح چپ و تندرو جوانان افغان بنام "جمهوری خواهان" تشکیل میداد که اعضای برجسته آن عبدالرحمن لودین، محی الدین آرتی، میر غلام محمد غبار بودند که میخواستند با بدست آوردن نمایندگی در شورای ملی تأثیری در تعیین پالیسی های دولت داشته باشند. (نویده، سنزل: "واکنش های مذهبی و تحولات اجتماعی در افغانستان، 1919 - 1929"، مترجم: محمد نعیم مجددی، انتشارات احراری، هرات، 1388، صفحه 190).

شاه امان الله غازی پس از برگشت از سفر اروپائی به این فکر افتاد که باید به تأسیس یک حزب رسمی دولتی تحت زعامت خودش بپردازد تا از پراکندگی و تشکلات سیاسی متعدد جلوگیری گردد. به قول استاد عزیز الدین وکیلی فوفلزائی (برگرفته از جریده "امان افغان") شاه امان الله در ماه سنبله 1307 در "کلوب ستور" اعلام کرد که: «برای پیشبرد امور مملکت بهترین وسیله اساسی اینست که نه تنها اشخاصی که مملکت را اداره می کنند، بلکه سایر افراد ملت باهم هماهنگ باشند. لهذا باید یک فرقه متحد به روی کار آید و خواستم یک فرقه تشکیل دهم. این فرقه، "فرقه استقلال و تجدد" است.» این بیانیه وقتی صورت گرفت که شاه امان الله "مرامنامه اساسیه فرقه استقلال و تجدد" را اعلام کرد.

د پانو شمیره: له 1 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پادونه: دليکني د ليکنيزي بني پاروالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولۍ

اعلیحضرت شاه امان الله غازی با عده ای از بزرگان و اراکین دولت در قصر دلکش (شروع سالهای 1920)

قبل از اینکه دربارهٔ مرانامه این حزب رسمی صحبت گردد، بيمورد نخواهد بود راجع به "کلوپ ستور" و نقش آن به حیث اولین کانون فرهنگی و سیاسی رسمی کشور که مرکز تجمع منظم یک تعداد نخبگان فرهنگی و سیاسی، بخصوص هواداران تغییر و تجدد و اکثر اراکین دولت در کابل بود، مختصر مطالبی بعرض برسد: قصر تاریخی "ستور" واقع در باغ ارگ کابل (فعلاً در داخل محوطه وزارت امور خارجه) که در سال 1298 شمسی باراول "ادارهٔ فاخرهٔ نظارت امور خارجه" تشکیل شد و بعداً در سال 1300 به حیث مقرمقام وزارت امور خارجه مسمی گردید، یکی از عمارات

د پانو شمیره: له 2 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاره ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو لمخې په څیر و لولئ

تاریخی کشور است که سالون بزرگ آن در سال 1306 ش بنام کلوپ ستور عنوان یافت و شکل یک انجمن عالی ادبی و عرفانی را بخود گرفت که در آن کنفرانس های ادبی و بعداً سیاسی دائر میگردید تا بدانوسیله به سطح دانش جوانان کشور در ساحات مختلف افزوده شود. ریاست اعلاى کلوپ را شخص اعلیحضرت شاه مان الله بعهدہ داشت و اعضای آنرا روشنفکران و درباریان آنوقت تشکیل میدادند.

Amanullah Khan, the defender of Afghanistan's Independence.

March 1, 2013

پذیرائی از اعلیحضرت شاه امان الله غازی و ملکه ثریا در یکی از پارلمانهای اروپائی در سال 1928

وکیلی فوفلزائی در کتاب "فرهنگ کابلستان" می نویسد: «در کلوپ ستور در سال 1307 از اوائل برج اسد تا اواخر برج قوس تقریباً ده بار محافل بزرگ برگزار و از طرف اعلیحضرت معظم غازی در موضوعات خیلی مهم ملی و مملکتی بحث ها و مشورتها و سخنرانی های علمی و فنی بعمل می آمد و از نتایج سفر پادشاه غازی در دوازده کشور آسیا و اروپا توضیحات داده می شد... تأسیس و افتتاح کلوپ ستور "وفاداران و فدائیان استقلال افغانستان" را بیشتر از پیشتر امیدوار ساخت که از فصل بهار سال 1308 وقتی این همه افکار در منصفه عمل بیاید، افغانستان مراحل ارتقای جدید خود را از نگاه های مختلف خواهد پیمود...» (وکیلی فوفلزائی، عزیزالدین: "فرهنگ کابلستان"، کابل، 1387، جلد دوم - صفحه 1008)

قابل تذکر است، وقتی محترمه داکتر سنزل نوید کتاب خود را تحت عنوان: *Religious Response to Social Change in Afghanistan (1919-1929)* نوشت، متن اصلی مرامنامه اساسیه فرقه استقلال و تجدد را از دری به انگلیسی ترجمه کرد و بعداً وقتی این کتاب از نگلیسی به دری توسط محترم جناب

د پانو شمیره: له 3 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولۍ

محمد نعیم مجددی ترجمه و چاپ گردید، متن اصلی مرامنامه دستخوش بعضی تغییرات متنی شد. این تغییر یک چیز طبیعی است که هر متن وقتی به یک زبان دیگر ترجمه شود و بعد متن ترجمه شده دوباره بزرگوارانه شود، همچو مشکلات به وجود می آید، مگر آنکه مترجم به اصل متن مراجعه کند. به هرحال خوشحال هستم که اصل مرامنامه را در اختیاردارم که اینک متن اصلی آنرا ذیلاً به نشر می سپارم: مرامنامه که به شکل یک کتابچه چاپ گردیده در روی جلد آن این عبارات نوشته شده است:

«مرامنامه اساسیة فرقة استقلال و تجدد ،

تاریخ: 20 سنبله 1307

تعداد طبع 2000 ، مطبعة شرکت رفیق»

در صفحات اول تا سوم بعد از عنوان، 11 ماده گنجانیده شده است ، از این قرار:

«مرامنامه اساسیة فرقة استقلال و تجدد

1 - فرقة استقلال و تجدد که موافق قانون جمعیتها تشکیل شده یک جمعیت ملی و سیاسی است که مرکز آن کابل است.

2 - فرقة استقلال و تجدد که ملت افغان را بموقع ترقی و رفاه ارتقا میدهد، امکان هر قسم اداره استبداد را مسدود میسازد و با کمال قناعت قلبیه و غایه سیاسیة قبول و اعلان مینماید که حفاظت استقلال مملکت حالاً و آتیاً از هر گونه تهلکه و تعرضات وظیفه عالیة ملیه و وطنیة هرفرد فرقة استقلال و تجدد است.

3 - فرقه، خرافاتی را که به اساس دین اسلام مطابق ندارد و در اثر اعتیادات جزو اعتقاد گرفته شده، آنرا از سیاست و اختلاطات متنوع سیاست تخلیص نموده، قوانین سیاسی، اجتماعی، اقتصادی ملت را تشکیل و احتیاجات عمومیة را به اساسی که بمدنیة عصر حاضر علوم و فنون تجربه شده اطمینان بخش تطبیق بشود، تأمین می نماید.

4 - فرقه تمام فعالیت و همت خود را برای آسایش و رفاهیت عامه و حاکمیت ملی افغان وقف مینماید، و در نظر قانون یک مساوات مطلق را برای تمام افراد قبول میکند، امتیازات هیچ یک عائله، هیچ یک صنف، هیچ یک جماعت، هیچ یک فرد را نمی شناسد. رفع اجحاف و مظالم، انسداد حق تلفی، رجحان لیاقت و اهلیت را وظیفه وجدانیة و وطنیة خود می شمارد.

5 - فرقه رابطه قوی وحدت قلبیه، حسیه و فکریه را در هموطنان خود تزیق و تخلیق نموده، در تمام شعبات فعالیت این اساس را در موقع اعتبار و مرعیت می آورد، تطبیق حاکمیت قوانین موضوعه را بالای هر فرد مملکت مفکوره قطعیة خود می شمارد.

6 - فرقه کوشش می کند که توجه عامه ملت را در سایه مساعی جدیانه خویش در راه ترقی و رفاه ملت طوری جلب نماید که ملت طبعاً افراد فرقه را بر غیر فرقه بموقع انتخاب وکلای شورای ملی ترجیح بدهد.

7 - تشکیل فرقه از مرکز آغاز و به سائر نقاط مهمه مملکت حتی قریه ها و محله ها وسعت می یابد.

8 - اشخاصیکه داخل فرقة استقلال و تجدد میشوند، سالانه مبلغی جزوی بخزینة فرقه جهت مصارف اداری اجتماعات و مراکز فرقه می پردازند.

د پانو شمیره: له 4 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په څیر و لولئ

9 - رئیس عمومی فرقه استقلال و تجدد و بانی فرقه مذکور اعلیحضرت غازی امان الله خان می باشد.

10 - نظامنامه تشکیلات و وظایف و سائر امور مربوط به فرقه و اجرا آت مرام آن بعد از ملاحظه و صحت جمعیت مرکزی فرقه طبع و نشر می شود.

11 - این اساسات عمومی ابدأً تبدیل شده نمیتواند. « پایان متن مرامنامه.

به این اساس دیده میشود که اولین حزبیکه از طرف مقامات دولتی در افغانستان تشکیل گردید، همانا همین حزب مسمی به "فرقه استقلال و تجدد" است که بانی و مؤسس آن اعلیحضرت شاه امان الله غازی محسوب میگردد. متأسفانه عمر این تشکیل بسیار کوتاه بود و با اغتشاش سقاوی و سقوط سلطنت امانی از فعالیت باز ماند.

دومین حزب سیاسی که از طرف مقامات دولتی اداره و رهبری می شد، حزب "دیموکرات ملی" مسمی به "کلوپ ملی" بود که در راس آن سردار محمد داؤد خان و عبدالمجید خان زابلی قرار داشتند و در سال 1329 (1950 م) در کابل تأسیس شد (برای مزید معلومات دیده شود مقاله: "پاسخ بیک سؤال تاریخی: چرا غبار و محمودی به کلوپ ملی نیبوستند؟"، از این قلم، منتشره افغان جرمن آنلاین، مورخ 20 جون 2015)

تشکیل سومین حزب دولتی را شهید محمد هاشم میوندوال، صدراعظم وقت بنام "جمعیت دیموکرات مترقی" بتاريخ 16 اگست 1966 اعلام کرد که جریده "مساوات" اورگان نشراتی آن بود و نزد عوام به همان نام شهرت یافت (برای شرح مزید دیده شود: کشکی، صباح الدین: دهه قانون اساسی، انتشارات میوند، چاپ سوم 1377، صفحه 181)

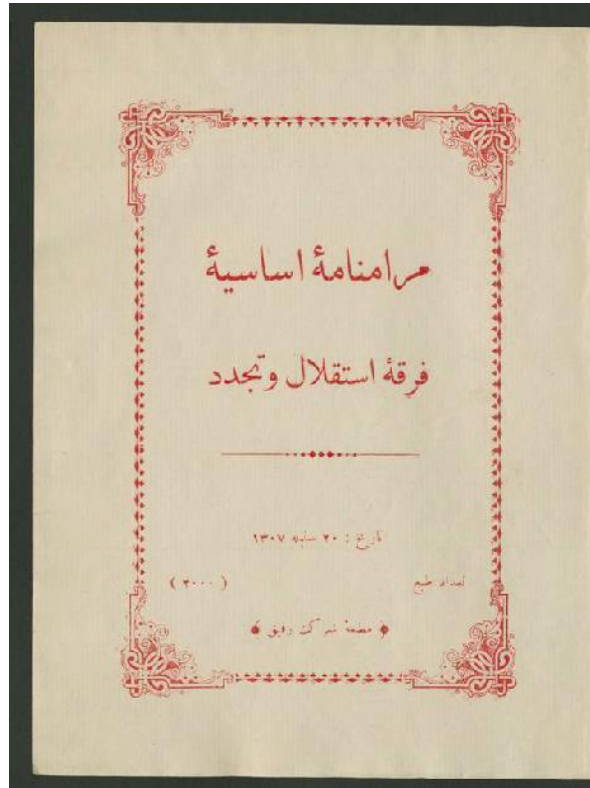
چهارمین حزب دولتی همانا حزب "انقلاب ملی" (غورخنگ ملی) محمد داؤد خان بود که در دوران ریاست جمهوری آن شهید اساس گذاشته شد و با سقوط آن نظام از هم پاشید.

اینک کاپی روی جلد مرامنامه تقدیم است:

د پانو شمیره: له 5 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلینکي د لیکنيزي بني پاروالي د لیکوال په غاره ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ

د پانو شميره: له 6 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همكاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه كړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليكني د ليكنيزي بني پازوالي د ليكوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليكنه له راليرلو مخكي په خيبر و لولئ